

«Сүнгэр улзын (орбуюн) муниципалын орбуюн
«Бордоон орто улсын үүрэхийн оскуулсаа»
муниципалын бюджетной улсын үүрэхийн төрийн

Корулдсан:
МХ муниципал

— « ____ » күн 2016-с

«Сэхэвебүн»
директори үерх
чадлыгар содбуйдаачны
Л.Н. Смирнова Л.Н.
— « ____ » күн 2016-с.

«Бийрхжээн»
оскорб. директора
В.Г. Григорьев В.Г.
— « ____ » күн 2016-с

«Хомус абыланы»
үүрэтийн утумун программаа
алын кылаастар

Сазалаччы: Петрова Л.Г.

2016-

Хомус тардыыга үөрэтии утума

Барыта 34 чаас, ол ийигэр теорията – 15, дъарыга – 19.

Хомус саха культуратын саамай тарбаммыт кэрэ керунэ буоларын бызытынан, обо барыта хомуска оонньуур буолара наада. Хомус тардарга ким барыта уерэниэн сеп. Сурун дорбоону таяаары, дорбоону уларытан сахалыны ырыаны оонньуурду хайа бабаар өбо сотору сатырыр буолар. Оттон хомуска оонньооьун араас ныматын толору баялысырга элбэх бириэмэ, баба, дъарык, тулуур, дъаныар наада.

Хомуска уерэтии сурун сыала-соруга:

1. Обоюдотут норуутун культуратын, искуствотын уъун кэмнээх сайдан кэлбит историятын биллэрии, киниэхэ интэриэйи уескэтий, ытыктысырга-убаастысырга уерэтии.
2. Хомуска оонньуур нымалары баялысыргар кемелевуу, ылбыт уеруйэхтэрин салгыны сайыннары, хомуу олобун арахсыспат аргыяа оносторугар уъуйуу, бэйэтин омук бызытынан билиниитин ситиийи.
3. Кэрэни кэрэхсииргэ, ейдуургэ, киниэхэ тардыарга уерэтии.
4. Хомус абыланын нене саха киытийн майгытын-сигилитин уратытыргар: киэн кебустээх, сайбас майгылаах, уян дууьалаах, холку буоларга иитии.

Хомуска уерэтии тумуктэрэ

Ытык ейдебуллэри уерэнэччигэ инэрии тумугэ:

- Хомус – саха культуратын саамай тарбаммыт кэрэ керунэ буоларын ейдуур: хомус инструмены сыналышыр.
- Кэрэни кэрэхсииргэ, ейдуургэ, киниэхэ тардыарга уерэтии.
- Хомус абыланын нене саха киытийн майгытын-сигилитэ уратытыргар: киэн кебустээх, сайбас майгылаах, уян дууьалаах, холку буолар диэн, учугэйгэ тиэрдэрин ейдуур.

Программа сурун тосхоллоро:

I. Билсиyии (12 чаас)

1. Сабалааын
  - Хомус музыкатын истии
  - Хомус тууунан кэпсэтий
  - Хомус араавын керуу
  - Хомус тууунан ховоону, ырыаны истии
  - Саха хомууун чаастарын билий
  - Хомус тыаын араавын истии
  - Хомус тардар нымма араавын истэн билсиийи
2. Тутарга, сурун охсууга уерэни:
  - Илиини эрчийи (сурун охсууга бэлэмнэний)
  - Хомуу сатаан тутуу (тиискэ сыйыарбакка)
  - Сурун охсууга уерэни
3. Сурун дорбоонно уерэни:
  - Хомуска сурун дорбоону истии
  - Хомуу тиискэ сыйыары тутуу
  - Хомуу тиийинэн ытыра тутуу

- Хомуу тутан туран уоюу абыы-сабы
- Сурун дорбоону тааары
- Аяасдорбооннору санарабакка эрэ тааары
- Сурун дорбоону уларытыы
- Дорбоон уларыйытын истии, утуктуу

4. Тынарга уерэни:

- Хомуяа суюх уүннүк тыныны (муннунан, айасынан, ийинэн)
- Биир охсууга уүннүк эбийиий
- Сурун охсуунан судургу ырыа мелодиятын оонньооуун.

II. Умсугуттуу (3 чаас)

- Хомус маастардарын толоруутун истии
- Хомус музыкатын ис хөөонун кэпсээйин
- Араас нымынды ийитиннэрий
- Музыканы харабы симэн олорон истии
- Музыка ис хөөонун уруйдааын

III. Уйуу (14 чаас)

1. Охсуу арааыгар уйууу
  - Сурун охсуу (кердеруу, уерэтий)
  - Теттеру охсуу (кердеруу, уерэтий)
  - Теттеру-таары охсуу (кердеруу, уерэтий)
  - Хас да буолан бииргэ охсуу (ырыаны туяаны)
  - Тэтими уларытыы (музыкаса дьюерэлээйин)
  - Тарбабы дьарыктааын (ат туйасын тыаын уерэтий)
  - Охсуу арааын туяаны ырыаны оонньооуун
2. Дорбоону уларытыы
  - Араас нымынды ийитиннэрий (куерэгэйдэтий, хаастаты, кэбэлэтий)
  - Тылы дьарыктааын (куерэгэйдэтий, хаастаты, кэбэлэтий)
3. Тыныга дьарык
  - Биир охсууга иккитэ эбийиий
  - Муннунан тыныны
  - Ийинэн тыныны
4. Кылгас дорбоону ооньуурга дьарык
  - Хомус тылын ханас илии тарбабынан тохтолтуу
  - Таммах тыаын утуктуу
  - Хомус тылын уоюунан тохтолтуу
  - Теттеру-таары охсон кылгас добоону тааары
  - Хомуу тиистэн арааран уоюунан тутан оонньооуун
  - Суурук аты утуктуу
  - Хомус тылын эмискэ эбийиий тохтолтуу
  - Хомус тылын уостан арааран тохтолтуу
5. Сатаан истэргэ дьарык:
  - Хоомуу харабы сабан олорон истии
  - Ханык нымалары туттубуту ырытыы
  - Оонньооуун ис хөөонун кэпсэтий

IV. Чочуйуу (5ч)

- Бары тэннэ охсуу
- Бары тэннэ тыыныы
- Бары тэннэ тыаын кыччатын уонна кууурдуу
- Бары тэннэ тэтими уларытын
- Теманы арыйыга дъарык
- Айымны бэлэмигэр кыттыы
- Саны ныманы арыйы
- Тута айан оонньуурга дъарык.

Курууок улэтин тумугэр бары кыттыан репертуар бэлэмнииллэр, концертка, конкурсса кытталлар.

Үерэх сатабылларын сайыннарын тумугэ

- Саха хомууун былдыгытын уонна билинни сайдытын, саха былдыгы музикальной инструменнарын, норуот тылынан уус-урган айымныларыттан: норуот ырыаларын, саха утue угэйин - ыыыабы уонна хомуска импровизация ейдебулун билэр

Тустаах үерэх предметин үерэтии тумугэ:

- хомуу сатаан тутууну, оонньооюн 4-5 керунун: хаастатын, дьиэрэтии, куерэгэйдэтии, табыгыратын о.д.а.
- хомуска оонньуурга сатаан тыынар, араас дорбоону айан таваарар
- белебүнэн оонньуурга сатыыр
- хомус араас муусукатын сатаан истэр

Хомус тардыыга үерэтии тематической былаана

Ч	Пл.дата	Факт.дата	Темата	Дъарык сыала-соруга
			1 чиэппэр	
1			Хомус абылана	Хомус курууогун сыалын-соругун билийннэрии Хомус музыкатын истии
2			Хомус арааья	Хомус хантан кэлбитин кэпсэтии Хомус арааын билийннэрии
3			Хомус чаастара	Саха хомууун чаастарын били
4-5			Хомуу тутуу	Тутарга, сурун охсууга үерэни Илиини эрчийни (сурун охсууга бэлэмнэни) Хомуу сатаан тутуу (тиискэ сыйыарбакка)
6			Сурун дорбоонно үерэни	Хомуска сурун дорбоону истии Хомуу тиискэ сыйыары тутуу Хомуу тиийинэн ытыра тутуу Хомуска оонньоон керуу

7		Хомуу тутан турган уоюу абыы-сабыы	Уос оруулун быаарыы, хомуска оонньурга уоюу абыы-сабыы нымалара Хомуска оонньоон керуу	
8		Аябас дорбооннор	Аябас дорбооннору санарбакка эрэ таяары Хомуска оонньоон керуу	
		2 чиэппэр		
1		Сурун дорбоону уларытыы	Сурун дорбоону уларытыы Дорбоон уларыйытын истии, утуктуу Хомуска оонньоон керуу	
2		Тынарга уерэнии	Хомуу суюх уүннүк тыныны (муннунан, айбынан, ийинэн) Хомуска оонньоон керуу	
3		Тынарга уерэнии	Биир охсууга уүннүк эбийийэргэ уерэнии Хомуска оонньоон керуу	
4		Тынарга уерэнии	Сурун охсуунан судургу ырыа мелодиятын оонньооъун Хомуска оонньоон керуу	
5-7		Хомус маастардара	Хомус маастардарын толоруутун истии Хомус музыкатын ис хөөонун кэпсээчин Араас ныманы ийитиннэрии Музыканы харабы симэн олорон истии Музыка ис хөөонун урьуйдааын	
		3 чиэппэр		
1		Охсуу арааыгар уүйүү	Сурун охсуу (кердеруу, уерэтии) Хомуска оонньоон керуу	
2		Охсуу арааыа	Теттеру охсуу (кердеруу, уерэтии) Теттеру-таары охсуу (кердеруу, уерэтии) Хас да буолан бииргэ охсуу (ырыаны туяаны)	
3		Охсуу арааыа	Тэтими уларытыы (музыка дьюерэлээчин) Тарбабы дьарыктааын (ат туйабын тыааны уерэтии) Охсуу арааын туяанан ырыаны оонньооъун	
4		Дорбоону уларытыы	Араас ныманы ийитиннэрии (куерэгэйдэтии, хаастатыы, кэбэлэтии) Хомуска оонньоон керуу	
5		Дорбоону уларытыы	Тылы дьарыктааын (куерэгэйдэтии, хаастатыы,	

				кэбэлэтий) Хомуска оонньоон керуу
6-7			Тыныига дъарык	Биир охсууга иккитэ эбийийи Муннунан тыныны Ийинэн тыныны
8			Кылгас дорбоону ооньуурга дъарык	Хомус тылын ханас илии тарбайнан тохтолтуу Таммах тыаыны уткуттуу
9			Кылгас дорбоону ооньуурга дъарык	Хомус тылын уоюунан тохтолтуу Төттеру-таары охсон кылгас добоону тааарыы
			4 чиэппэр	
1			Табыгыратыы	Хомуу тиистэн арааран уоюунан тутан оонньооын Суурук аты уткуттуу
2			Кылгас дорбоону ооньуурга дъарык	Хомус тылын эмискэ эбийийэн тохтолтуу Хомус тылын уостан арааран тохтолтуу
3-5			Сатаан истэргэ дъарык	Хомуу харабы сабан олорон истии Ханнык нымалары туттубуту ырытыы Оонньооын ис хөөөнүн кэпсэтий
6			Тэннэ оонньооын	Бары тэннэ охсууга уерэни Бары тэннэ тынарга эрчиллий
7			Тэннэ оонньооын	Бары тэннэ тыаын кыччатыы уонна куульурдуу Бары тэннэ тэтими уларытыы
8			Тута айыы дъарыга	Теманы арыйыыга дъарык Айымны бэлэмигэр кыттыы Сана ныманы арыйыы Тута аян ооньуурга дъарык.
9			Тумук дъарык	Инники туруорбут репертуары оонньоон керуу, кэнсиэркэ кыттыы О5о курууыокка ылбыт билиитин ырытыыы, сана атастайыы

«Сунтаар улууһа (оройуон)» муниципальний оройуон
«Бордоң орто уопсай үөрэхтээhin оскуолата»
муниципальний бюджетнэй уопсай үөрэхтээhin тэрилтээ

Көрүлүннэ:
МХ мунња5ар
_____ «__» күнэ 2016с

«Сөпсөһөбүн»
дириектэри үөрэх
чааныгар солбуйгааччы
_____ /Спирова Л.Н./
_____ «__» күнэ 2016с.

«Бигэргэтэбин»
оскуола директора
_____ /Григорьев В.Т./
_____ «__» күнэ 2016с

**«Хомус абылаца»
үөрэтийн утумун программаа
алын кылаастар**

Салайааччы: Петрова Л.Г.

2016г.